

JOVAN POPOVIĆ, »ZBIRKA PROPISA IZ ARHIVSKE DELATNOSTI«, Beograd 1987.

Osnovica životnog puta svakog od nas — prije ili kasnije — postaje neki dokumenat, čak i prije rođenja, pa i poslije smrti. Sav taj normativni »život« realizira se danas uglavnom na papiru, ali sve češće i u obliku nekonvencionalne građe — na magnetofonskoj vrpci, disketi, gramofonskoj ploči i drugim oblicima registracije ljudskog glasa ili pisma, no isto tako i filma te drugih video sredstava kojima se registrira slika života. O svemu tome postoji i određena zakonska regulativa, koja nastoji usmjeriti kretanje života u arhivskoj oblasti. Svaka Zemlja određuje okvir i obim toga zakonodavstva, a u našoj zemlji — u SFRJ i svaka naša socijalistička republika odnosno socijalistička autonomna pokrajina. Opsežnost toga zakonodavnog djelovanja zah-tijevala je da se učini napor i stvori djelo iz kojega će se lako moći razabrati problematika s toga područja ili pak pronaći određeni podatak. Tome cilju bili su usmjereni i višegodišnji naponi Jovana Popovića, čiji smo rezultat do-bili u ruke u listopadu 1987, u Zadru, u vidu opsežnog i vrijednog djela. (Dje-lo je predstavljeno javnosti u samome početku Trećeg savjetovanja arhiv-skih radnika Jugoslavije).

Jovan Popović već se niz godina bavi arhivskim zakonodavstvom, njego-vim kreiranjem i njegovim provođenjem u život. Između ostalog, on je izla-gao na tu temu na raznim savjetovanjima ili je objavio i više članaka (»Razli-ke u našem pozitivnom arhivskom zakonodavstvu u pogledu normativnog re-gulisanja zaštite arhivske građe i registratorskog materijala«, »Kaznena pol-itika u SFRJ u pogledu zaštite arhivske građe i registratorskog materijala«, »Zakonski i podzakonski akti s posebnim osvrtom na arhivsko zakonodav-stvo«, »Korišćenje arhivske građe za potrebe fizičkih i pravnih lica u doka-zne svrhe«).

Arhivska služba nikada nije bila atraktivna djelatnost. Oduvijek — na našem tlu već nekoliko stotina godina — ona je djelovala u sjenci javnosti, veoma često zanemarena i potcijenjena. Tek u nekim momentima određeno-ga povijesnog perioda dolazi na površinu i u središte općeg zanimanja, pa se — nerijetko — šira javnost zbunjeno pita: zar i to postoji? No, činjenica je da se svako od nas prije ili kasnije MORA, bez izuzetka, susresti s arhi-vom, gdje se čuva zrela građa, ili sa registraturom, gdje se čuva građa u na-stajanju. Nerijetko za arhiv doznajemo samo onda kada moramo realizirati neke zahtjeve i svoja prava kao građani iz svakidašnjeg života.

Cijeli taj arhivski sistem — smatralo se već tada potrebnim — započeo se u nas sistematski i organizirano rađati u ranom srednjem vijeku, uglav-nom u primorskim gradovima Hrvatske. Od tada do danas proširila se ar-hivska služba širom Jugoslavije, te djeluje na republičkim, pokrajinskim re-gionalnim ili općinskim nivoima. Međutim, arhivska služba Jugoslavije dan-as nije razvijena u skladu s dostignutim stupnjem materijalnih snaga na-še šire zajednice, pa čak ni u skladu s razvijenošću pojedinih regija (u po-zitivnom ili u negativnom pogledu!). To — blago rečeno — čudno stanje u jednoj zemlji i u jednoj državnoj zajednici naročito je došlo do izražaja u

jugoslavenskom arhivskom zakonodavstvu. Sve vrline toga zakonodavstva padaju u vodu pred osnovnim pitanjem — zašto toliko razlika među zakonima i drugim propisima u pojedinim našim republikama? Sumnjamo da su potrebne — to je prvo. Jer, arhivski izvor jednake je vrijednosti kao izvor u Mongoliji, Siriji, Švicarskoj ili Argentini, npr., a kamoli u našoj zemlji. A to, čini se, nije — što nam drastično pokazuje najnovije izdanje s toga područja, knjiga Jovana Popovića, »Zbirka propisa iz arhivske delatnosti«, što je izdao 1987. Savjet za naučno-istraživački rad Saveza arhivskih radnika Jugoslavije u Beogradu.

Taj pomoćnik direktora Arhiva Jugoslavije u Beogradu i vrstan stručnjak u pravnoj oblasti arhivske službe već se niz godina bavi prikupljanjem raznih važećih naših propisa. Već sama činjenica da J. Popović godinama radi na tome polju, te da navedeno njegovo djelo obasiže čak 451 štampanu stranicu govori da nešto nije u redu. Zbog čega toliko mnogo i raznolikog materijala? Zbog čega republike i pokrajine imaju toliko normativnih akata koji se, suštinski, ne bi smjeli razlikovati, ili bi mogli biti različiti tek u nijansama? Zar oni ne bi trebali biti na svim teritorijama Jugoslavije, na svim meridijanima i paralelama svijeta, barem približno slični, jer se radi ipak o dokumentima koji su svuda jednako vrijedni i na isti način primaju u arhiv, čuvaju, sređuju, obrađuju, daju na uvid strankama ili objavljuju? No, realnost jugoslavenskog zakonodavstva općenito drukčija je, pa — prema tome — i arhivska regulativa!

Jovan Popović je uložio velik trud u prikupljanje i objavljivanje svih tih naših propisa i na tome mu treba srdačno zahvaliti i odati mu priznanje. A sadržaj njegova vrijednog djela, izuzetno potrebnoga interesentu da se snađe u mnoštvu/masi arhivskih propisa, govori o našoj papiromaniji ne samo u arhivskoj djelatnosti, već općenito o suvišnoj zakonomaniji koja ide samo na štetu svijetu nas. Jednostavno: kad je tako dobrom i priznatom stručnjaku/pravniku trebalo toliko mnogo truda i napora da prikupi i sredi za ediranje dokumente o arhivskom polju našega života, kako je tek u drugim oblastima?

Doduše, i sam autor konstatira: »Zakonodavno-pravno uređivanje arhivske delatnosti prema našem ustavnom sistemu, u nadležnosti je republika i pokrajina. Međutim, uređivanje arhivske građe od interesa za federaciju u nadležnosti je Skupštine SFRJ«, te ispravno zaključuje: »Ovakva regulativa vršenja arhivske delatnosti uslovljava obilje pravnih propisa u našoj zemlji iz ove oblasti«. Međutim, držeći se uobičajene prakse, vrlo blago upućuje na bit problema, jer se sadržina zapravo zloupotrebljava: »Pravna regulativa arhivske službe u SFRJ je zasnovana na decentralizaciji, u skladu sa ustavnim propisima, i omogućava svakoj republici i pokrajini pravno uređivanje ove materije prema svojim specifičnim problemima.« To je točna konstatacija, ali to ne znači da MORA biti toliko rascjepkanosti i mnoštva različitosti u toj regulativi. Tih je razlika u tolikoj mjeri da je i sâm Jovan Popović svojedobno morao sastaviti cijeli jedan referat pod naslovom »Razlike u našem pozitivnom arhivskom zakonodavstvu normativnog regulisanja zaštite arhivske građe i registratorskog materijala« i pročitati ga 1982. god. na savjetovanju arhivskih radnika, te objaviti u periodičnoj publikaciji Društva arhivskih radnika Slovenije »Suvremeni arhivi«. I sâm je u uvodu svoje knjige o kojoj je riječ ponešto suzdržljivo istakao da »i pored toga što je ono regulisano u skladu sa ustavnim propisima ne znači da ona ne može biti bolje

uređena ukoliko bude međusobnog potpunijeg usaglašavanja i više promena koje vode boljem ostvarivanju zajedničkih interesa i ciljeva«. To je izvanredno poželjna težnja, jer stanje ovakvo kakvo je pomalo daje privid anarhičnosti sistema. A osnovni cilj, kako Jovan Popović s pravom ističe jeste: »A prvi, i najveći, zajednički cilj svih arhivskih ustanova u zemlji je naravno efikasnija zaštita celokupne arhivske građe u SFRJ tog svekolikog istorijskog i kulturnog blaga u interesu sadašnjih i budućih generacija«. U tome ne smiju biti prepreka nikakvi »specifični« uvjeti ili pak »posebne« potrebe, jer toliko specifičnosti i posebnosti u pojedinim krajevima SFRJ ipak — nema.

Prvi propis u ovoj oblasti koji je donesen u novoj Jugoslaviji je »Odluka Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina«, bilo je to u doba Demokratske Federativne Jugoslavije, 20. veljače 1944. godine. Od tada do danas donijeto je preko stotinu zakonskih i podzakonskih propisa koji se odnose na zaštitu i korišćenje arhivske građe. Djelo Jovana Popovića omogućuje nam da vidimo dio toga bogatstva. Sastoji se iz više cjelina, te uz »Uvod«, zatim »Propise kojima se reguliše zaštita arhivske građe federacije« sadrži i poglavlja o toj regulativi po republikama i pokrajinama — Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Makedonija, Slovenija, Srbija, Kosovo, Vojvodina. Na kraju je pridodan »Pregled propisa o zaštiti arhivske građe u SFRJ od 1945. do 1986. godine«. Šteta je samo da ovo važno djelo nema i kazalo pojmova, jer bi ono umnogom olakšalo korišćenje njegovog važnog sadržaja. Ali, to ne umanjuje — kako je već i naglašeno — veliki osobni doprinos priređivača edicije, recenzenta Mirjane Dajić i dr Milovana Bosića, te glavnoga i odgovornog urednika Miodraga Čankovića, napore da ovo djelo konačno ugleda svjetlost dana, te radnicima arhivske službe ali i drugima učini dostupnijim izvorni materijal — zakonske i podzakonske propise.

Petar Strčić

AMERIČKI ARHIVIST, br. 1, 2, 3, 4/1985, 1, 2,/1986

Među člancima u broju 1/1985 privlači pažnju naslov: »Planiranje u arhivskoj struci« (autor F. Gerald Ham). Američko društvo doživljava veliku transformaciju: od industrijskog postaje informacijsko, a sadašnji trenutak je »međurazdoblje«. Arhivisti se nalaze u samom žarištu informacijske revolucije. Stoga je planiranje u arhivskoj struci zamišljeno kao trajni dinamični proces. Društvo američkih arhivista je osnovalo Odbor za arhivsko planiranje i razvoj. Cilj Odbora je: osuvremeniti i propagirati planiranje u arhivskim organizacijama i utvrditi prioritete u poslovima. »Ono što je ostavljeno za kasnije postaje prvotno: Mjerenje radnog procesa u arhivu«. Pod ovim slikovitim naslovom autori, Terry Abraham, Stephen E. Balzarini i Anne Frantilla, iznose rezultate mjerenja, vremenskih i finansijskih, radnog procesa u arhivskoj zbirci washingtonskog sveučilišta. Rezultati su korisni jer utvrđuju odgovornost osoblja prema poslu, omogućavaju programiranje radnih zadataka i orijentacija su za finansijske proračune. Pojedini arhivisti smatraju da je njihov posao nemjerljiv jer je svaki arhivski fond/zbirka jedincat. Međutim, arhivski se posao može normirati zbog niza sličnosti zajedničkih u obradi različitih zbirki/fondova. Članak Cliftona Dale Fostera pri-